

PREROK V LASTNI DEŽELI?

V KRIZAH SOLIDARNOST ŠTEJE VEČ KOT KONKURENCA, PARTICIPACIJA
IN MEDSEBOJNA ODGOVORNOST VEČ KOT EGOISTIČNI INTERESI
IN MAKSIMIRANJE LASTNIH KORISTI

DR. BOGOMIR KOVAČ

Prvomajski prazniki tradicionalno veljajo za praznik dela in vsakoletno povelikonočno vstajenje svetovne levice. Vlada je delavcem tokrat pripravila popotnico v obliki popravljenega zakona o udeležbi zaposlenih pri dobičku. Starega iz leta 2008, ki se ga je držalo nekaj tedanje predvolilne barve Janševe vlade, so v Pahorjevi vladi sedaj poenostavili in naredili privlačnejšega. Administrativne poenostavitve za podjetja in davčne olajšave naj bi zadovoljile vse, tako menedžerje kot delavce, pa tudi zaveze iz koalicijske pogodbe in ambicije vladne izhodne strategije. Toda vlada vanj ni vsadila niti trohice politične filozofije o drugačni socializaciji kapitalizma, brez soli in idej ostaja vpeta v klasične lastniške koncepte podjetja, preživel postfordistični koncept gospodarskega razvoja in preživet model postwashintonskega konsenza. Očitno šolska ura sedanje krize še vedno ne zadošča, da bi levosredinska vlada dobila idejo o odrešilni ekonomski demokraciji in bi volivcem ponudila drugačen deležniški model kapitalizma.

Zgodba o delavski participaciji pri delitvi dobička ni nova, saj sega globoko v devetdeseta leta. Pravzaprav je presenetljivo, kako na samem začetku nismo povezali samoupravljanja s participativno demokracijo, pri čemer smo povsem opustili oblike inkluzivnega (vključujočega) ljudskega

kapitalizma. Privatizacijski model ni razširil delavskega lastništva, temveč je vodil v klasično koncentracijo in centralizacijo kapitala na račun malih delničarjev, menedžerski odkupi (zlasti 2006-2008) pa so dokončno zožili število kapitalistov. Toda sedanja kriza je hkrati dokazala njihovo špekulativno finančno naravnost, šibko podjetniško moč in premajhne menedžerske sposobnosti. Slovenski menedžerski kapitalizem je postal ekonomsko neučinkovit, socialno nesprejemljiv in politično nelegitimen.

Lastninske pravice v podjetjih so postale svete krave, interesi lastnikov kapitala so daleč pred vsemi drugimi deležniki. Vse upravljalvske in menedžerske pristope je krasila zgolj skrb za dobiček in maksimizacijo vrednosti podjetja. Vloga in pomen človeškega in intelektualnega kapitala sta ostala v ozadju, podobno velja za celotno razvojno filozofijo podjetništva. Lastniki in menedžerji so preprosto pozabili, da morajo za večjo produktivnost, stroškovno učinkovitost in tržno konkurenčnost spodbuditi predvsem zaposlene. Če slaba petina ljudi v organizaciji dejansko dela zavzeto in podjetniško iniciativno, predana ciljem podjetja, projektom in poslovni kulturi, hkrati pa dobra polovica zgolj formalno izpolnjuje naloge, ostali pa so domala škodljivci, potem je malo možnosti za preživetje in dejanski poslovni preboj podjetij. In to postaja v sedanji krizi usodna pomanjkljivost slovenskega gospodarstva.

Pomislite, da bi bilo tri četrtine strojev in procesnih naprav v fazi nekakšne latentne pripravljenosti in začasnih zastojev, samodejno pa bi tehnološko delovala samo petina podjetja. Tovarne bi se v hipu ustavile, medtem ko na področju upravljanja in vodenja ljudi mirno dopuščamo takšno stanje in še vedno vse stavimo na kapitalske vzvode in interese. Slovenska izhodna strategija je pozabila tako na za-

veze kakovostnega upravljanja in vodenja podjetij kot tudi na spoznanje, da je okrevanje slovenskega gospodarstva odvisno od celovitega zaupanja v motivirane zaposlene in druge deležnike podjetij. Danes ne potrebujemo logike maksimiranja dobička in vrednosti premoženja družbe v imenu lastnikov, temveč maksimiranje zadovoljstva, produktivnosti in konkurenčnosti zaposlenih, kupcev, poslovnih partnerjev in drugih deležnikov, tudi davkoplačevalcev. Ekonomska demokracija danes ni predmet politične ekskluzivnosti, temveč ekonomska nuja preživetja. In v krizah, kot vidimo, solidarnost šteje več kot konkurenca, participacija in medsebojna odgovornost več kot egoistični interesi in maksimiranje lastnih koristi.

Nihče ni prerok v lastni deželi. Toda dosedanja zakonodaja (ZGD, zakon o delovnih razmerjih) že dolgo dopušča možnosti za razvoj finančne participacije in delavskega delničarstva. Pa vendar v vseh teh letih nismo dobili deležniškega kapitalizma, temveč zgolj restavracijo klasičnega lastniškega kapitalizma. Zakon izpred dveh let je opogumil 24 podjetij, kar je dokaz, da politika ni ustvarila politične kulture za preboj delavske participacije in lastništva. Brez zakonskih zavez glede ekonomske demokracije ne moremo pričakovati sprememb in zato bo želena prostovoljnost pač novi strel v prazno. Lahovnikove teze, da EU ne podpira deležniškega kapitalizma, ki da odganja tuje investitorje in spodbuja kreativno računovodstvo, vse skupaj pa naj bi zmanjševalo našo konkurenčnost, so skregane s teorijo, ki naj bi jo poznal, in dejstvi, ki govorijo drugače. Očitno nihče v vrhu slovenske politike ne razume globalne sporočilnosti te krize.

Tržno družbo vedno nekaj drži skupaj in sedaj je jasno, da trg kot vezno lepilo ni več odgovor na vse. Ko je 14. marca 2008 ameriška centralna banka začela reševati banko Bear Steans, so umrle sanje globalnega finančnega kapitalizma in vera v samo očiščevalno moč trgov. Plače poslovnih elit so zletele v nebo, navadni delavci pa so v kapitalističnem kazinoju ostali brez žetonov. Krizam, pravijo teoretski fatalisti, se ni mogoče izogniti, dokler so trgi negotovi, razvoj nepredvidljiv in ljudje pohlepni. Presežno kreditno povpraševanje, špekulacije, zlom in skesanost so štirje vogali finančne zgodovine. Toda zakaj potem potrebujemo kameleonske zakonodajalce in ne tvegamo s prerazdelitvijo pravic in odgovornosti? Deležniški kapitalizem in ekonomska demokracija sta vpeta v trikotnik trga, države in civilne družbe, v novo ravnotežje moči in politiko socialnoekonomske vključenosti, tako strukturno kot tudi na ravni globalnih trgov.

Ko bo slovenska levica doumela, da sedanjo politiko korporativizma lahko legitimno poveže s socializacijo kapitalizma, da je ekonomska demokracija pot do politične in da mora najti alternativo sedanjemu tipu domačijskega kapitalizma, potem bo na pol poti k morebitnemu političnemu preživetju. Za drugi del potrebuje spremembo svojih vodij, prevetritev strankarskih elit in novo ideologijo. Kriza od vseh terja žrtve, če in ko se ljudstvo zave svoje vloge talca. X

ZAKAJ POTREBUJEMO KAMELEONSKE ZAKONODAJALCE IN NE TVEGAMO S PRERAZDELITVIJO PRAVIC IN ODGOVORNOSTI?